

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniae Agrippinae, 1707

Articulus II. An & quousque liceat bellum.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42515

§.XIX. *Mendo* §.5.n.274. rectè notat hanc pœnam 866 fore efficacissimam pro impediendis duellis, si inter conditiones promovendorum ad aliquod quaecunque, etiam sæculare officium, ponatur velut indispensabile impedimentum, duellasse, provocasse vel acceptasse duellum. *Nec obstat*, quòd inter informationes pro admittendis ad Ordinem Equestrem S. Jacobi quærat, an Provocatus recusaverit duellum: *Nam* non approbatur, si acceptaverit, sed tantum volunt scire, an recusaverit ex ignavia, si enim recusavit dicens se nolle Deum offendere, nec posse per Legem naturalem, divinam & humanam, alioquin se compariturum, tum nihil obest admissioni ad illum Ordinem, uti rectè cum aliis *Mendo* §.2. num. 248.

ARTICULUS II.

An & quousque liceat bellum.

Resp. *Bellum defensivum*, quo scilicet 867 vis injusta repellitur, licet etiam privatâ auctoritate; *offensivum* verò, quo vis infer-
tur, ut liceat, tres conditiones requirit: 1. Ut geratur auctoritate Principis, vel Magistratus, nullum agnoscens Superiorem, qualis est Papa, Imperator, Reges & quædam Respublicæ, v. g. Venetorum, Genuensium, &c. 2. Ut adfit justa causa, eaque gravis, v. g. necessitas boni communis & quietis conservandæ, recuperatio injustè ablatorum, coërcitio rebellium, defensio innocentum, &c. *Vid. Laym. L. 2. T. 3. c. 12. Et Molin. T. 1. D. 104. Dian. P. 6. T. 4. R. 3.*

» 3. Ut fiat ex recta intentione, hoc est, non ex odio,
 » sed ex amore boni communis, quanquam
 » si hæc ultima sola desit, non sit obligatio restitu-
 » tionis. Ita communiter cum D. Tb. q. 41. Legit.
 » Unde resolves:
 » I. Si quis justum bellum gerat, non potest alter
 » licitè se defendere: quia circa eandem rem
 » non possunt duo habere contraria Jura. Fieri
 » tamen potest, ut neutra pars peccet, ob ignoran-
 » tiam invincibilem. *Fill. T. 29. num. 185.*
 » II. Tenetur Rex, antequam bellum incipiat,
 » omni diligentia curare, ut certus sit de ejus justitia,
 » & gravi causa: ad quod sequentia conducunt
 » I. Ut curet habere non tantum peritos, sed etiam
 » bonos Consiliarios. 2. Ut attendat, an etiam
 » à suis impediatur vel intervertantur literæ
 » instructiones ad ipsum. 3. Si non tantum
 » à suis Consiliariis, sed etiam à diversis Theologis
 » curet justitiam belli secundum Leges Evangelicæ
 » examinari, & liberè edicere. 4. Si auditis omnibus
 » ipse quòque coram DEO illam examinet
 » statuâtque id, quod in puncto mortis se fecisse
 » vellet. Denique licet sufficiat opinio probabilis
 » de justitia belli, si tamen justitia maneat aque-
 » liter dubia, & alter sit in possessione, non licet
 » bellum indicere, cum melior sit conditio posses-
 » dentis. *Fill. c. 9. q. 4. Trull. Lib. 5. c. 2. D. 4. q. 1.*
 » cum *Dian. P. 4. T. 4. R. 72.* docet licere etiam
 » Principi concedere represalia, servatis tamen
 » conditionibus certis, quas art. seq. V. apud *Palan-*
 » *T. 6. D. 5. P. 4.* & hinc infra.
 » III. Perspectâ justitiâ belli, debet ea proponi
 » parti adversæ, quæ si offerat competentem facti-
 » factionem, non debet bellum inchoari. In
 » (ut probabilius est) etsi cœptum sit, debet

si non ex rigore Justitiæ, saltem plerumque
ex Charitate mox finiri, v. *Molin. D. 103. num. 1.*

IV. Potest Princeps pro satisfactione petere
restitutionem ablatorum, & expensarum; item
aliquid in pœnam illatæ injuriæ. *Dunal.* Hinc
potest victos privare bonis, etiam innocentes,
tributa eis imperare, extruere arces, &c. quæ
ad securitatem sunt necessaria. *Kôn. Dian. P. 6.*
T. 4. R. 22.

V. Principes tenentur stipendiaolvere mili-
tibus; alioquin tenentur compensare damna,
tum ipsis militibus, tum aliis, qui ab iis damnum
acceperunt. *Kôn. Palaus, Dian. R. 29.*

VI. Tenentur etiam aliquando Principes
Catholici à bello, alioqui per se justo, abstinere,
si inde oriturum sit scandalum, & spiritualis ruina
multorum, ac detrimentum Ecclesiæ. *V. Palaum,*
Dian. Resolut. 7.

VII. Etsi (per se loquendo) in bello justo liceat
advocare infideles in auxilium, per accidens
tamen subinde, imò plerumque non licet,
ratione scandali, vel periculi in Fide, v. g. ne subditi
pervertantur, Sacra profanentur &c. *Regin. T. 2.*
L. 21. n. 100. Fill. num. 181.

VIII. Similiter licet alteri Principi, etiam
alterius Fidei, in bello justo auxilium ferre,
nisi tamen sit periculum scandali, incrementi
hæreseos, & damni veræ Fidei. *Vid. Kôn.*
Tract. de Charitate, D. de Bello.

IX. Duces, Tribuni, Centuriones, aliique Offi-
ciales peccant, tenenturque ad restitutionem, 1.
Si pauciores habeant milites, quàm in solutione
stipendii exhibent. 2. Quando debent ex officio
commeatum curare, & dant militibus cibum
vel potum corruptum, ex quo morbi orientur.

3. Si in transitu per regiones accipiant pecunia
 à variis pagis, ne istic pernoctent, aut morentur
4. Si uni militi dent plura syngrapha ad domos
 diversas. *Molin. Becan. Dian. Resolut. 27. & 28.*
5. Si stipendium militibus subrahentes, permit-
 tant extorquere ab innocentibus necessaria.
- X. Miles, qui in bello, & justo & injusto,
 paratus est mereri stipendia, est in malo statu, &
 incapax absolutionis, nisi mentem corrigat: Et
 quidem similiter in bello injusto tenetur ad restitu-
 tionem damnorum, nisi inculpabilis ignorantia
 excuset, tum enim sufficit restitutio eorum
 quæ in specie habet; vel eorum, in quibus
 factus est ditior. *Vid. infra.*
- XI. Si vocatus ad bellum sit subditus Principis
 qui bellum gerit, aut ab eo antè conductus
 non tenetur inquirere de justitia belli, quamvis
 nulla vehemens suspicio occurrat in contrarium
 quæ positivè reddat dubium: quia potest probè
 mere pro suo Principe, cui in dubio debet obedi-
 dire, ejusque auctoritas plerumque illi sufficit
 ad formandum etiam positivè judicium probabile
 de justitia causæ, ne cum dubia fide operetur
V. Lugo D. 18. Sect. 1. n. 21. Si verò non sit subditus
 tenetur priùs inquirere, & postea saltem probabile
 formare judicium, bellum esse justum.
Molin. D. 113. Fill. num. 181. Laym. L. 2. T. 3. c. 12. n. 1.
Azor, Mald. Regin. contra quosdam apud Dian.
Tom. 2. T. 5. misc. R. 96. Et Tom. 3. T. 3. R. 7. Lugo.
Escob. E. 7. c. 8.
- XII. Miles intelligens bellum esse injustum
 in quo est, non potest absolvi, nisi vel
 quamprimum potest, curare dimissionem
 interea abstinere ab actibus hostilitatis, v.

cæde, præda, &c. vid. *Laym. Cap. 12.* An autem talis
possit occidere militem hostilem se invadentem. *cc*
vid. *Escob. l. c.*

A D D E N D A.

Q. 190. *Quid circa Jus bellandi, Officiales* 869
militēs, fit præterea notandum. R. *Seqq. §. 1.*
Nunquam licere bellum, docuerunt *Manichæi,*
& postmodum *Oecolampadius* ac *Lutherus*, sed
damnantur in Concilio IV. *Calcedon.* anno 452,
in *Bracarenfi I.* Anno 563, in *Claro-Montano*
anno 1084, in *Lateranensi* anno 1120: estque aperte
contra *Scripturam*, uti ostendit *Dicast. de Justit.*
L. 2. T. 1. D. 10. à n. 247. & copiose *Grotius L. 1. C. 2.*
Quamvis autem *Alexander III. c. 1. de Treuga*
& *pace*, graviter prohibuerit bellum & pugnas
tempore *Adventus* & *Quadragesimæ*, tamen
prohibitio illa non est usu recepta, vel jam consue-
tudinē est abolita, uti habet communis cum *Dicast.*
num. 495, hinc etiam die festo licitum est pugnare,
si postulet necessitas vel notabilis utilitas, maximè
cum videatur esse opus non servile, ita cum aliis
Dicast. num. 496.

§. 2. Bellum non potest esse utrimque *materia-* 869
lier & reipsa justum, quia uni tantum potest
à parte rei Jus comperere; potest tamen esse
utrimque *formaliter* justum, quia potest adesse
ignorantia invincibilis & opinio pro *Justitia*
utriusque partis: Nulli tamen est licitum indicare
bellum, priusquam Jus suum & adversæ partis
fecerit à viris doctis sufficienter examinari, quia
bellum, quod affert tanta mala, debet esse
postremum medium, ita *Mendo D. 13. Q. 15. §. 3.*
Si autem post examen major probabilitas staret
pro illo, qui non habet possessionem rei, de qua
disceptatur, probabile est cum *Mendo num. 229.*
hunc,

hunc, qui non possidet, posse rem illam querere bello, quia major probabilitas facit excessum Juris, & sicut per sententiam Judicis res illi adjudicaretur, sic quæri poterit armis: oppositum tamen etiam probabiliter tenent *Salas, Traba, Bress. Dicast. n. 344*, quia possessio est talis titulus retinendi rem, ut ex ea nemo justè expellatur, nisi contra ipsum sit moralis saltem certitudo Juris, hinc tenent omnes communiter habenti Jus minùs probabile & non possidenti esse illicitum rem bello quærere. *Nec obstat*, quòd Advocatus possit tueri probabilem partem contra probabiliorem: *Nam* disparitas est, quòd actio Advocati fit tantùm investigatio, ex qua parte stet tale Jus; bellum autem non tantùm est velut sententia, sed etiam est illius executio, quæ non est licita, quando pro parte altera est major probabilitas. Quænam autem sint justæ causæ belli, exponit *Dicast. à n. 288*. Et speciatim an licitum sit bellum ad imminuendam vim crescentem, quæ auctè nocere posset, videri potest *Grotius L. 2. c. 1. n. 17*, qui rectè negat. Vide etiam dicenda *Lib. 4. n. 149*.

870 §. 3. *Sot. Azor & alii cum Burgh. Cent. 2. Cap. 88*. putant aliquem justè posse defendere suam vitam contra alium justè aggredientem, quia defensio vitæ videtur esse de Jure Naturæ vel saltem Gentium omni homini licita: unde ex parte defendentis non est propriè bellum, vel dici debet, quòd quando dicitur non posse esse bellum utrimque justum, intelligatur de bello utrimque offensivo, & non de eo, quod ex una tantùm parte est offensivum & ex altera defensivum: sed *Molina* meritò dubitat de veritate hujus sententiæ, quia sic se defendens resistit alterius Juri, ergo agit injustè; deinde aggrediens Jus habet ipsum occidendi,

nam est justus aggressor, ergo alter vicissim aggrediendo agit injustè; denique aliàs etiam poterit quis defendere suam vitam contra carnificem, uti dictum est num. 816. quod tamen omnes negant. Videri potest etiam *Lugo de Justit. D. 10. à n. 144.*

§. 4. Si rationes pro justitia belli utrimque sint probabiles, putat *Dian. P. 4. T. 4. R. 32.* militem posse pro parte, quâ volet, militare: imò *Caram. in Th. Fund. n. 1408.* negat militem posse unquam dubitare de justitia belli, quia non incipitur temerè, sed cum consilio, ac pro utraque parte est autoritas Reip. & supremi consilii, sed *Carden. in 1. Crisi D. 6. n. 143.* rectè ostendit militem dubitare posse de justitia belli.

§. 5. An liceant fœdera cum Turcis & Hæreticis, fuse examinat *Diana T. 2. post P. 10;* & suppositâ justitiâ belli, posse Principes Christianos cum illis inire fœdus, absolute affirmant Auctores 12, & consentiunt alii cum *Dicast. n. 280,* si absit scandalû ac periculum Fidei: è contrâ alii 14. absolute negant: alii 6. dicunt licere in summa necessitate: *Diana cum 17.* Theologis dicit per se licere, in praxi autem ratione circumstantiarum vix unquam, ac refert exemplum cujusdam Regis, qui moriens dicebat: *Perii, quia volui esse fœderatus ei, qui hostis est Christiani nominis.* Rem hanc etiam bene tractat *March. in Trib. T. 2. T. 6. T. 3. Q. 1. D. 4.* Et *T. 2. T. 2. S. 6. Q. 3. D. 1,* clarè ostendens in praxi ordinariè esse illicitum tale fœdus.

§. 6. Christianis illicitum est (per se loquendo) bello aggredi Infideles, v. g. Indos, quia Christiani nullum habent Jus in ipsos, & ipsi sinè cujusquam injuria possident sua: per accidens tamen licitum est, 1. Si impediunt prædicationem Evangelii, sic

ſic enim faciunt contra Jus, quod à Christo habet Ecclesia, evangelizandi ubique. 2. Quando damnificanc Proximum, nam ſicut qui damnus iniuste patitur, poteſt ſe defendere, ita & alius poteſt ei ferre auxilium.

374 §. 7. Papa habet poteſtatem prohibendi bella Principibus Chriſtianis, quando ita exigit bonum commune Fidei vel Religionis, quia in his eſt Chriſti Vicarius cum poteſtate conſtitutus, tenenturque ipſi Principes, etiam primario, hoc bonum attendere.

375 §. 8. Peccant Belli-Duces & tenentur reſtituere, ſi diſſimulent, quâ viâ velint exercitum ducere, ut ſic à diverſis oppidis tranſitum redimentibus pecunias accipiant, quia uno tantum loco debent eis tranſitus, nec poſſunt ipſi illum venalem facere, aut pro libitu hos præ illis gravare; neque Princeps ipſe hoc concedere poteſt cum tanto Reip. detrimento, *Molin. Cōn. Bonac. Arsd. T. 2. P. 2. T. 6. in Reſol. Caſtr. q. 3. Dic. eſt. num. 459.*

376 §. 9. Commiſſarius, qui Capitaneo petenti annotavit plures milites, quam habeat, tenebitur reſtituere, ſi Capitaneus deficiat; excuſari autem poterit à reſtitutione Capitaneus, 1. Si ſtipendia ordinaria iudicio bonorum & intelligentium non ſint ſufficientia, quod tamen non facile credendum. 2. Si illa utiliter pro Principe ſuo impendat. 3. Si Principi ſuo tantundem poſtea remittat ex debitis vel dandis nomine juſti ſtipendii, *Leſſ. in Auct. v. Bellum, caſ. 1.*

377 §. 10. Si Princeps aſſignet cuique militi 10. aureos, & Capitaneus paciſcatur de 9. unumque ſibi reſervet, peccat, quia ſi Princeps tanti taxavit ſtipendium, aureus ille eſt militis, & Capitaneus eſt tantum velut Oeconomus: eſt contra

si non assignavit ut pretium stipendii, sed tantum id, quod dari posset, si minus non sufficeret, aureus ille manet Principis; & credibile est hoc ultimo modo fieri, si solvantur ordinaria stipendia mensium, *Lefs. cas. 2.* quia tamen Principes norunt varias hic fraudes solere intervenire, videntur tacite permittere aliquid: unde *Alexander Parmensis* aliquando respondit Castrensibus Societatis JESU, non esse faciendum scrupulum Capitaneis ob quinque vel sex pagas muertas, ut vocant, ita *Lefs. Cas. 3.* De cetero, etiam si Officiales sciant Commisarios sibi injuste retenturos id, quod post persoluta stipendia supererit, non ideo licitum est ipsis, quod superest, retinere, quia Princeps potest (quoad utrosque) esse invictus, *Arsdek. Quæst. 3.*

§. 11. Non licet ratione stipendii dimidiari aut 878
malè antehac persoluti, postea in lustratione militum ficta nomina conscribere, ut suppleatur stipendium debitum, 1. Quia non licet compensatio, si fieri debeat cum fallacia & falsitate. 2. Quia hoc fit cum periculo gravis damni Reipublicæ, quæ putabit se tot habere milites. 3. Quia qui talia officia admittunt, satis sciunt non persolvenda tam accurate stipendia, ergo censentur suo Juri renunciâsse: Ulu tamen in militia recepto Capitaneis conceditur locus mortuus pro duobus aut tribus famulis, & unus pro Signifero, etiam si illos actu non habeant, ita quoad omnia *Arsdek. supra.*

§. 12. Si milites moriantur, Jus ad stipendium, 879
quod lucrati sunt, devolvitur ad hæredes, sicuti aliæ actiones & credita Defunctorum; nec apparet, unde Jus Officialibus possit competere, *Arsd. q. 2;* *Layman* tamen & *Dicastillo* num. 464. fatentur

K k

consue-

consuetudine receptum esse, ut trium vel quatuor mensium stipendia retineantur quasi in deposito, ad milites in officio continendos; quod si moriantur, dicunt nihil reddi hæredibus, sed nil certi afferunt, per quod excusent, nisi fortè quod prævaleat bonum commune, aut quod dantes nomen militiæ videantur in hoc consentisse; quod tamen non præsumitur.

ARTICULUS III.

Quid in bello justo liceat.

- 380 **R**esp. Etsi circa hostes in bello justo liceat
 » ea omnia facere, quæ ad finem belli sunt
 » necessaria, v. g. occidere, spoliare &
 » innocentes tamen (quo nomine intelliguntur
 » pueri, qui arma gestare non possunt, mulieres
 » senes, Religiosi, Clerici, peregrini, mercatores &
 » rustici) directè vitâ spoliari non possunt,
 » bonis tamen externis possunt, si sint pars Reip.
 » hostilis, aliterque finis belli obtineri non possint.
 » *Mol. Bec. P. 2. c. 10. 11. & 12. Laym. Fill. T. 29. n. 191. & c.*
 » Ratio est, quia cum sint pars Reipublicæ, possunt
 » propter hujus delicta puniri, in iis bonis, quæ
 » Reipublicæ dominio subsunt. *Unde resolves:*
 » I. *Per accidens* licet aliquando comburere
 » etiam Ecclesias, & hostes ex iis extrahere, in iis
 » spoliare & occidere, si v. g. Ecclesiâ velut castro
 » ad repugnandum utantur. *Sylv. v. Bellum, num. 1.*
 » *Sa, Bonac. de Contract. D. 2. Q. ult. Sect. 1. P. ult. §. 3.*
 » II. Contra hostem licet uti insidiis & stratagematis,
 » dummodo absint mendacia, etsi etiam
 » hæc, v. g. quando exploratores se fingunt amicos,
 » non sint mortalia: ea verò, ad quæ cavenda
 » nulla Prudentia datur, v. g. veneno inficere